

УДК 378.147

С. В. Венідзіктаў

начальнік кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
Магілёўскага інстытута МУС,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт (Беларусь)

А. Я. Ігнатовіч

дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін
Магілёўскага інстытута МУС,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт (Беларусь)

ПАТЭНЦЫЯЛ РАЗВІЦЦЯ ВІЗУАЛЬНАЙ ГРАМАТНАСЦІ Ў НАВУЧАЛЬНЫМ ПРАЦЭСЕ ЎСТАНОЎ ВЫШЭЙШАЙ АДУКАЦЫІ

У артыкуле прааналізаваны метадычныя аспекты фарміравання візуальнай граматынасці, адлюстраваны базавыя метады і сродкі візуалізацыі. Прыведзены досвед укаранення сродкаў візуалізацыі ў працэс выкладання гуманітарных дысцыплін у Магілёўскім інстытуце МУС. Паказана, што зварот да тэхналогій візуалізацыі павінен прадугледжваць выразную пастаноўку мэты выкарыстання візуальных вобразаў, арыентацыю навучэнцаў на крытычнае асэнсаванне інфармацыі, развіццё іх здольнасці да структуравання інфармацыі.

S. V. Venidziktau, A. Y. Ihnatovich

The potential for the development of visual literacy in the educational process of institutions of higher education

The methodological aspects of the formation of visual literacy are analyzed. The basic methods and means of visualization are reflected. The experience of introducing visualization tools into the process of teaching humanitarian disciplines at the Mogilev Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Belarus is given. It is shown that the appeal to visualization technologies should provide for a clear statement of the purpose of using visual images, the orientation of students to the critical understanding of information, and the development of students' ability to structure information.

Візуальная граматынасць уяўляе сабой важны элемент агульнай сацыяльна-асобаснай кампетэнтнасці чалавека, які выяўляецца ў яго здольнасці да ўспрымання зрокавай інфармацыі ў камунікатыўнай прасторы, да яе адэкватнай трактоўкі, а таксама да стварэння візуальных аб'ектаў як сродку сацыяльнага ўзаемадзеяння. Такі тып кампетэнтнасці ўваходзіць у структуру медыяінфармацыйнай граматынасці асобы (як элемент культуры спажывання візуальнай прадукцыі сродкаў масавай камунікацыі), якая, у сваю чаргу, з'яўляецца важным элементам агульнай граматынасці. І, гэтаксама як у сітуацыі з фарміраваннем базавых кампетэнцый пісьма, чытання і арыфметычных аперацый, развіццё

візуальнай граматынаці патрабуе ўдзелу інстытута адукацыі, здольнага ўпарадкаваць стыхійны працэс развіцця культуры спажывання зрокавых вобразаў. Такім чынам, мэта адлюстраванага ў артыкуле даследавання — ахарактарызаваць метадычныя аспекты фарміравання візуальнай граматынаці ў працэсе выкладання гуманітарных дысцыплін (на прыкладзе Магілёўскага інстытута МУС).

Праграмы фарміравання візуальнай граматынаці, якія прапануюць установы адукацыі розных тыпаў і ўзроўняў, маюць на мэце развіццё асноўных кампанентаў такога тыпу кампетэнтнасці:

- а) культуры ўсвядомленага ўспрымання візуальнай інфармацыі;
- б) навыкаў дэкадзіравання сэнсавага зместу візуальнай інфармацыі;
- в) навыкаў стварэння візуальнай інфармацыі;
- г) навыкаў пераводу візуальнага тыпу інфармацыі ў вербальны [1].

Мы лічым, што фарміраванне візуальнай граматынаці (маецца на ўвазе мэтанакіраваны працэс выкарыстання практык візуалізацыі інфармацыі ў вучэбнай дзейнасці) здольна выступаць у якасці дзейснага метадычнага рэсурсу развіцця кампетэнтнай навучэнцаў. Тут неабходна вылучыць, акрамя метадычнага, тэхналагічны аспект візуалізацыі: ужыванне розных анлайн- і афлайн-рэсурсаў, якія дазваляюць перакладаць вучэбную інфармацыю ва ўспрымаемыя зрокава выявы (напрыклад, у інфаграфіку, храналагічныя лінейкі, дыяграмы, слайд-прэзентацыі, відэафільмы, анімацыю і г. д.).

Самы распаўсюджаны метады выкладчыка — гэта паказ фрагментаў відэа па тэме, разгляд фотадакументаў, гістарычных карцін і плакатаў і інш. Але паказ павінен суправаджацца абавязковым аналізам убачанага. Рэалізацыя метады звязана з наступнымі правіламі:

- 1) заняткі не павінны будавацца выключна на наглядных метадах: перанасычэнне нагляднымі дапаможнікамі зніжае эфектыўнасць успрымання;
- 2) недастатковасць візуалізацыі робіць заняткі малацікавымі;
- 3) ужыванне любога нагляднага сродку абавязкова павінна быць накіравана на дасягненне канкрэтнай дыдактычнай мэты;
- 4) пажадана карыстацца падрыхтаваным дакладным планам аналізу візуальнай крыніцы; прычым першасны аналіз павінны ажыццяўляць навучэнцы.

Менавіта адпрацоўка навыкаў аналізу візуальных крыніц інфармацыі з'яўляецца мэтай ужывання метады. Для аналізу карціны, карыкатуры, плаката, фатаграфіі, відэа і інш. можна прапанаваць своеасаблівую памятку:

1. Уважліва разгледзьце крыніцу, звяртаючы ўвагу на дэталі.

2. Вызначце, якая падзея прадстаўлена, калі і дзе яна адбылася.

На падставе чаго вы зрабілі гэтыя высновы? Што вы ведаеце пра гэтую эпоху, падзею, асобу?

3. Ахарактарызуйце адлюстраваных людзей: да якіх сацыяльных груп яны адносяцца, чаму такі склад удзельнікаў і г. д.

4. Паспрабуйце вызначыць аўтарскую задуму.

5. Растлумачце, як знаёмства з крыніцай пашырае веды пра аб'ект і эпоху.

Варта падзяляць наглядныя матэрыялы і інфаграфіку. Часцей за ўсё інфаграфіка ўспрымаецца як спосаб візуалізацыі інфармацыі, які дазваляе хутка і зразумела ўявіць даныя. Пры гэтым першапачаткова інфаграфіка ўспрымалася як «прагрэсіўны спосаб прадстаўлення тэхнічна складанай інфармацыі, а таксама даных, ведаў і статыстычных разлікаў у наглядным фармаце — з дапамогай распаўсюджаных інструментаў візуалізацыі: графікаў, табліц, дыяграм і інструкцый» (пераклад наш. — С. В., А. І.) [2]. У сувязі з гэтым «варта адзначаць нагляднасць як працэс пасіўнага назірання графічных схем, анімацыі, табліц і іншае і візуалізацыю як працэс перакладу думак-вобразаў з унутранага плана ў знешнюю дзейнасць, праекцыю разумовай дзейнасці ў наглядны вобраз, стварэнне апоры разумовых і практычных дзеянняў» (пераклад наш. — С. В., А. І.) [3]. Зыходзячы з вышэй прыведзеных фармуліровак, можна сказаць, што інфаграфіка — гэта сціснутае ўяўленне даных праз сродкі візуалізацыі. Гэта значыць, што любая інфаграфіка — гэта наглядны матэрыял, але не любы наглядны матэрыял — інфаграфіка.

Бясспрэчна, максімальны педагагічны эффект дасягаецца выкарыстаннем не проста візуальных матэрыялаў, а інфаграфікі — і менавіта як выніку самастойнага працэсу візуалізацыі даных. У гэтым выпадку тэхналогія стварэння інфаграфікі можа выглядаць як паслядоўнасць крокаў [4]:

1) вызначыць мэту, якую неабходна дасягнуць з дапамогай інфаграфікі;

2) знайсці патрэбную інфармацыю, крытычна асэнсаваць яе;

3) разбіць інфармацыю на раздзелы;

4) кожны раздзел прадставіць асобнай выявай: піктаграмай, графікам, дыяграмай і г. д., — не забываючы, што яны павінны быць аб'яднаны агульнай тэмай.

Практычнае выкарыстанне аўтарамі інфаграфікі звязана з правядзеннем конкурсаў навуковай інфаграфікі, з выкладаннем сацыяльна-гуманітарных дысцыплін у Магілёўскім інстытуце МУС (як на лекцыях, так і на семінарскіх занятках). У сувязі з гэтым, засноўваючыся на досведзе працы з інфаграфікай, можна вылучыць некалькі практычных парад.

Існуюць два асноўныя спосабы стварэння інфаграфікі: або з дапамогай графічных рэдактараў, такіх як Photoshop, або з выкарыстаннем анлайн-сэрвісаў, такіх як Easy.ly, Canva, Piktochart і інш. Аўтары выкарыстоўвалі магчымасці праекта Canva [5]. Немалаважна, што ён падтрымлівае рускую

мову, утрымлівае вялікую колькасць шаблонаў і графічных аб'ектаў, у тым ліку бясплатных. Натуральна, разнастайнасць графічных аб'ектаў ставіць праблему выбару аптымальнага. Варта падбіраць такія візуальныя выявы, якіяносяць універсальны характар або знаёмыя і часта выкарыстоўваюцца пэўнай аўдыторыяй. Пры стварэнні інфаграфікі неабходна дапаўняць кантэнт запамінальным загаловам, арганічным яму дызайнам.

У працэсе навучання інфаграфіка не толькі павышае цікавасць навучэнцаў да працэсу візуалізацыі ведаў, але і дапамагае ім засвойваць змест навучальных дысцыплін. Аўтарскі досвед яе выкарыстання ў навучальным працэсе паказаў, што гэта не толькі зручны спосаб прадстаўлення навучальнай інфармацыі, але і сродак самастойнай працы курсантаў.

Візуалізацыя навучальнай інфармацыі можа разглядацца як сродак аптымізацыі адукацыйнага працэсу. Бясспрэчна, візуальны кантэнт (відэа, фота, малюнкi, схемы, мадэлі і т. д.), які кампактна ілюструе навучальны матэрыял, спрыяе дасягненню крытэрыя сістэмнасці ведаў. Лагічна выкарыстоўваць такую інфаграфіку на лекцыйных занятках, а таксама для падрыхтоўкі курсантаў да атэстацыі. Аўтарамі распрацаваны шэраг наглядных матэрыялаў у адпаведнасці з існуючымі навучальнымі праграмамі па дысцыплінах «Гісторыя дзяржавы і права Беларусі» [6] і «Рэлігіязнаўства» [7]. Матэрыялы ўяўляюць сабой, перш за ўсё, схемы і табліцы, створаныя стандартнымі інструментамі Microsoft Word, што абумоўлена даступнасцю выкарыстання і патрабаваннямі выдавецкага працэсу.

Эфектыўнасць засваення вучэбнай інфармацыі павышаецца, калі нагляднасць у навучанні выконвае не толькі ілюстрацыйную, але і кагнітыўную функцыю. Рэалізаваць яе можна на практычных і семінарскіх занятках. Прычым гаворка можа ісці не толькі аб стварэнні ўласнай інфаграфікі: важна навучыцца атрымліваць патрэбную інфармацыю з візуальнай крыніцы. Наш вопыт укаранення сродкаў візуалізацыі ў працэс выкладання гуманітарных дысцыплін у Магілёўскім інстытуце МУС паказвае, што найбольшы эфект дасягаецца пры звароце да візуальных практык як да элементаў актыўных метадаў навучання. Напрыклад, метада «кластар» дазваляе зрабіць нагляднымі для навучэнцаў разумовыя працэсы, якія назіраюцца пры паглыбленні ў тэму, а затым апісаць іх у выглядзе структурна-лагічнай мадэлі; метада «костка рыбы» (дыяграма Ісікавы) дазваляе візуалізаваць і слоўна апісаць прычынна-выніковыя сувязі, а затым апісаць разнастайнасць рэальных і патэнцыйных сувязей паміж праблемай і фактарамі яе вырашэння; метада «кругі Эйлера» накіраваны на графічнае выражэнне лагічных сувязей паміж суб'ектамі і з'явамі; метадыка стварэння апорных схем накіравана ў першую чаргу на структураванне інфармацыі [8].

4. Ермолаева Ж. Е., Лапухова О. В., Герасимова И. Н. Инфографика как способ визуализации учебной информации [Электронный ресурс] // Концепт. 2014. № 11 (ноябрь). URL: <http://e-koncept.ru/2014/14302.htm> (дата обращения: 22.03.2022). [Перейти к источнику](#) [Вернуться к статье](#)

5. CANVA. Создавайте дизайны! [Электронный ресурс]. URL: https://www.canva.com/ru_ru/ (дата обращения: 17.04.2022). [Перейти к источнику](#) [Вернуться к статье](#)

6. Игнатович А. Е. История государства и права Беларуси : метод. рекомендации. Могилев : Могилев. ин-т МВД, 2020. 124 с. [Вернуться к статье](#)

7. Венідзіктаў С. В., Ігнатовіч А. Я., Паддубская А. Ф. Рэлігіязнаўства : вучэб. дапаможнік. Мінск : РІВШ, 2021. 468 с. [Вернуться к статье](#)

8. Игнатович А. Е. Опыт использования визуализации в преподавании социально-гуманитарных дисциплин в высшей школе // Совершенствование системы подготовки кадров в высшем учебном заведении: перспективы устойчивого развития : сб. науч. ст. / ГрГУ им. Янки Купалы ; редкол.: В. М. Кривчиков (гл. ред.) [и др.]. Гродно, 2021. С. 50–53. [Вернуться к статье](#)

9. Венедиктов С. В., Вашрова Н. В. Интернет-коммуникация в деятельности органов внутренних дел : учеб. пособие. Минск : РИВШ, 2020. 236 с. [Вернуться к статье](#)